

r.k. basisschool
De Rozenhorst

[PROTOCOL MELDCODE HUISELIJK GEWELD EN KINDERMISHANDELING]

Dit protocol geeft aan hoe de Rozenhorst omgaat met een melding bij huiselijk geweld en kindermishandeling

Inhoudsopgave

	<u>Pagina</u>
Handelingsprotocol	2
1. Vermoeden	3
2. Stappenplan kindermishandeling	3
<u>Bijlagen</u>	
1. Omgaan met privacy	5
2. Signaleringskaart (origineel bij ib)	6
3. Observatieformulier	7
4. Checklist	9
5. Aandachtspunten voor een gesprek met een kind	15
6. Houding van de leerkracht naar de betrokken leerling	18
7. Aandachtspunten voor een gesprek met ouders	19

Handelingsprotocol

Handelingsprotocol Meldcode Huiselijk Geweld (MHG), Kinder mishandeling (KM) en SISA t.b.v. de RVKO

	Orderdool	Wat	Wlo	Wanneer
SIGNALELEN	Signaleren	Toepassen signaleringeinstrument leerlingen	Leerkracht	Dagelijks
	Risicospineren	Risicospineren leerling/ouders in verlaanscomr.	Leerkracht	Dagelijks
	Risicospineren	Signalen van vermoeders Kinder mishandeling / huiselijk geweld in Parnassys beschrijven	Leerkracht	Bij risico signalen
CONSULT.	(Pre)signaal SISA	Melding bij risicosignalen ((pre)signaal in SISA)	IB-er	Bij risicosignalen
		SISA (pre)signaal toelien op andere betrokken partijen -> monitoren in MDO / ZAT	IB-er	Bij Risicosignalen
CONSULT.	Consultatie	Risico signalen bespreken in MDO/ZAT	IB-er	Bij risicosignalen
	Rapporteren	Eventueel consulteren bij AMK-ASHG	IB-er	Bij risicosignalen
GESPREK	Rapporteren	Resultaat MDO/ZAT in Parnassys beschrijven	IB-er	Bij risicosignalen
	Gesprek ouders / verzorgers	Bepalen wie gesprek voert	IB-er in overleg met directie	Bij risicosignalen
		Voeren van gesprek (2 van de 5 personen)	Directie/IB-er/leerkracht	Bij risicosignalen
TAXEREN	Rapporteren	Bevindingen gesprek in Parnassys omschrijven	IB-er	Bij risicosignalen
	Taxeren	Risicotaxatie toepassen met informatie uit gesprek ouders en daaruit alle AMK/MDO/ASHG	IB-er / leerkracht	Bij bevestiging signalen
		Bepalen of melding wordt gedaan of dat dit via ZAT kan open	Directie na overleg met IB-er	Na taxatie
MELDEN	Rapporteren	Argumentatie en indicatoren taxatie en keuze vastleggen in Parnassys	IB-er	Na taxatie
	Melden Informeren	Melding ASHG/AMK	Directie	Na keuze taxatie
		Ouders informeren over melding	Directie	Na keuze taxatie
	Rapporteren	Controleren op opvolging	IB-er	Na melding
		Melding afbreken met AMK/ASHG en reactie ouders vastleggen in Parnassys	IB-er	Na melding
HULP INZETTEN	Brief	Brief naar ouders omtrent melding ASHG/AMK	Directie	Na melding
	Rapporteren	Argumenten melding zonder toestemming of medewerking van ouders vastleggen in Parnassys	IB-er	Na melding
	Hulp inzetten	Uitsluiten welke route bespreken in MDO/ZAT overleg	IB-er	Bij hulp inzetten
VOLGEN	Rapporteren	Bepalen welke route wordt gevolgd	MDO/ZAT	Bij hulp inzetten
	Informeren en betrekken	De gemaakte afspraken met vervolg GJC/SMV/ of anderen vastleggen in Parnassys	IB-er	Bij hulp inzetten
	Mixilieren	Ouders informeren over en betrekken bij de gemaakte afspraken en uitkomsten taxatie	Directie in samenwerking met IB-er	Bij hulp inzetten
	Monitoren op vervolg	IB-er	Na melding / hulp inzetten	
	Evaluëren	Afgeronde trajecten doornemen met ouders	IB-er	Bij einde traject

N.B. Gedurende het gehele traject is er terugkoppeling van IB-er naar leerkracht en vice versa. Indien afgeweken wordt van dit protocol, omdat de praktijk gebiedt anders te handelen, dan is het noodzakelijk de werkwijze te motiveren en documenteren.

1. Vermoeden

Wanneer er vermoeden zijn van mishandeling gebruiken we de signaleringskaart vanuit de GGD Rotterdam-Rijnmond.

De signaleringskaart ondersteunt ons bij het herkennen van signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling.

- Signalen van partnergeweld
- Signalen van eengerelateerd geweld, inclusief huwelijksdwang en achterlating
- Signalen van ouderenmishandeling
- Signalen van loverboys
- Signalen van oudermishandeling
- Signalen van kindermishandeling
  - Kinderen 0 – 4 jaar
  - Kinderen 4 – 12 jaar
  - Kinderen 12 – 18 jaar
- Signalen van Vrouwelijke Genitale Verminking (VGV)
- Signalen van kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld
- Signalen van KOPP/KVO (kinderen van ouders met psychische/psychiatrische problematiek en kinderen van verslaafde ouders)

2. Stappenplan kindermishandeling

Bij alle stappen die genomen worden is het van belang dat er rekening gehouden wordt met de privacyregelingen van ouder en kind (zie bijlage 1: omgaan met privacy)

Stap 1 en 2 vindt maximaal binnen één maand plaats. Het is belangrijk dat er niet te lang stil gestaan wordt bij het helder krijgen van een vermoeden. Wanneer de zorgen helder zijn en/of de vermoedens wijzen op kindermishandeling, rond stap 1 en 2 dan sneller af.

1) Vermoeden

Je maakt je zorgen over een kind. Je vermoedt dat er een probleem speelt, maar weet niet of dat probleem bij het kind, de ouders of in de gezinssituatie speelt.

- De groepsleerkracht observeert het kind (zie bijlage 2: signalenlijst kindermishandeling 4-12 jr)
- De groepsleerkracht vult het observatieformulier (bijlage 3) in door zo veel mogelijk concreet waarneembaar gedrag / feiten te omschrijven.
- De groepsleerkracht blijft aan een vertrouwensrelatie met het kind werken
- De groepsleerkracht spreekt haar/zijn vermoeden uit bij de interne begeleider. Hiervoor wordt een aparte afspraak gemaakt, er wordt niet gewacht tot een leerlingbespreking.
- Trek geen voorbarige conclusies en ga zorgvuldig om met de situatie.

2) Verhelderen

Je probeert de zorgen rond het kind duidelijk te krijgen

- De groepsleerkracht en de intern begeleider vullen samen de checklist in (bijlage 4). Dit geeft een beeld van het gedrag en situatie van het kind
- De groepsleerkracht verzamelt informatie in gesprekken met het kind tijdens spel, lunchpauze etc. (zie bijlage 5: aandachtspunten tijdens een gesprek met een kind en bijlage 6: houding van de leerkracht naar de betrokken leerling)
- De intern begeleider bespreekt/informeert zijn/haar zorgen met de directie.
- In overleg tussen de groepsleerkracht, intern begeleider en smw gaat één van hen een gesprek aan met de ouder om zijn/haar zorgen te bespreken (zie bijlage 7: aandachtspunten voor een gesprek met ouders en bijlage 8: aandachtspunten in het

contact met allochtone gezinnen) en vraagt zonodig toestemming voor bespreking in het 'breed overleg'. Wanneer de ouder(s) hier geen toestemming voor geeft (geven), kan het kind in eerste instantie anoniem besproken worden in dit overleg.

3) **Plan van aanpak**

- Naar aanleiding van de gesprekken met ouder(s) en kind kan de schoolarts de ouder(s) en het kind oproepen voor een onderzoek op indicatie (wanneer dit nog niet is gebeurd)
- Tijdens directie-ib overleg wordt (indien mogelijk) vooraf besproken welke verder te nemen stappen worden ondernomen en door wie. (Advies vragen Veilig Thuis / bureau jeugdzorg, gesprek ouder(s))

4) **Handelen**

- Interne begeleider biedt vrijwillige hulp aan het kind en/of ouders; schoolmaatschappelijk werk, opvoedingsondersteuning, bureau jeugdzorg ....
- Als de ouders niet wensen mee te werken of te voorzien is dat ze niet zullen mee werken en er een vermoeden is van kindermishandeling, meldt in overleg tussen de interne begeleider, schoolmaatschappelijk werker of directielid, één van de drie bij Veilig Thuis. Ouders worden vooraf ingelicht dat er een melding wordt gedaan bij het Veilig Thuis.
- Bij acuut levensbedreigende of crisissituaties meldt de directie bij de politie.
- De intern begeleider / SMW onderhoudt het contact met de hulpverlenende instantie.

5) **Evaluatie**

- De groepsleerkracht houdt de situatie extra in de gaten. Bij iedere leerlingbespreking wordt de stand van zaken besproken. Is er sprake van verbetering/verandering? Naar aanleiding van deze bespreking wordt bepaald of verdere stappen cq nazorg nodig is.
- De interne begeleider informeert indien nodig de directie.
- Het proces wordt geëvalueerd; voldeed het protocol, wat had beter gekund, waren er knelpunten?

6) **Nazorg**

- De groepsleerkracht en andere betrokkenen blijven alert op mogelijke terugkeer van de probleemsituatie.
- De intern begeleider houdt contact met de ouders en blijft op de hoogte van de situatie.
- De leerkracht wordt op de hoogte gehouden van de lopende hulpverlening.
- In geval van melding bij Veilig Thuis, vindt terugkoppeling plaats vanuit Veilig Thuis naar de melder (intern begeleider of directie)
- Indien er aanleiding voor is, bespreekt de intern begeleider de situatie van het kind weer in het OZO.
- Bij de overdracht aan het eind van het schooljaar zorgt de groepsleerkracht in overleg met de intern begeleider ervoor dat de nieuwe groepsleerkracht voldoende geïnformeerd wordt.

Bijlage 1: Omgaan met privacy

Tijdens het uitvoeren van de stappen in het protocol, is het belangrijk dat er zorgvuldig gehandeld wordt. Er is immers sprake van persoonlijk informatie over kinderen en gezinnen. De wet op de Jeugdzorg (2004) geeft de gedragslijnen aan over het inzagerecht. Een ouder en/of wettelijk vertegenwoordiger (bijvoorbeeld een voogd) heeft het recht om het dossier van zijn/haar kind in te zien. Kinderen tussen de 12 en 16 jaar hebben gedeeltelijk recht op inzage en vanaf 16 jaar heeft een jongere recht op inzage. Inzage kan worden geweigerd wanneer het belang van het kind, de melder en/of informant wordt geschaad.

Belangrijke tips bij het omgaan met privacy

- Betrek bij een overleg niet teveel mensen;
- zorg dat informatie over kinderen en gezinnen altijd binnenshuis blijft;
- contact met andere instellingen kan alleen na toestemming van de ouder of wettelijk vertegenwoordiger. Contact met andere instellingen zonder toestemming kan alleen anoniem. Het gezin of kind mag dan niet bekend worden gemaakt;
- een uitzondering hierop is het contact met Veilig Thuis. Dit kan zonder toestemming van ouders;
- wees zorgvuldig met schriftelijke informatie. Ouders hebben recht op inzage in verslagen, formulieren en observatieverslagen. Alleen als het anonieme werkaantekeningen zijn, hebben ouders geen inzagerecht;
- schrijf daarom alsof ouders over uw schouder meekijken. Beschrijf waarneembaar gedrag en wees voorzichtig met interpretaties;
- als ouders een verslag willen inzien, kunt u voorstellen om het samen met hen te lezen, erover te praten en waar nodig toe te lichten. Daarna kan een kopie worden meegegeven. Een andere mogelijkheid is om de belangrijkste punten uit het verslag en afspraken tijdens het gesprek op papier te zetten en aan de ouders te geven. Dit vormt tegelijk een leidraad voor eventuele volgende gesprekken met ouders;
- schriftelijke informatie moet goed worden opgeborgen in een afsluitbare kast;
- informatie die niet (meer) relevant is, moet worden vernietigd of aan ouders worden meegegeven;
- schriftelijke informatie mag niet zonder toestemming van ouders aan derden worden verstuurd. Het Veilig Thuis vormt hierop de enige uitzondering;
- schriftelijke informatie die de instelling van derden ontvangt, moet ook met toestemming van de ouders zijn verstuurd. Als dit niet zo is, is het verstandig de informatie terug te sturen.

Iedere burger in Nederland heeft een zorgplicht. Dit houdt de plicht tot zorgen voor het kind in. Aan de ene kant de plicht tot zorgen voor het kind en aan de andere kant de privacywetgeving in de vorm van de Wet Bescherming Persoonsgegevens. Dat betekent dat u niet zomaar gegevens zonder toestemming aan derden mag geven.

Dit heet een conflict van belangen. Bij een conflict van belangen weegt u zorgvuldig de belangen die in het geding zijn af. Dat doet u door het protocol te volgen en door alle stappen die u zet, schriftelijk te vermelden in het dossier. Wanneer u dit doet, kunt u voldoen aan de zorgplicht en het meldrecht zonder bijvoorbeeld juridisch te worden vervolgd.

Bijlage 2 Signaleringskaart (origineel ligt bij ib

Bijlage 3: Observatieformulier

'Vragen over 'opvallend gedrag van een leerling'

Naam leerling(e) : _____ jongen/meisje
Leeftijd : _____
Leerkracht : _____
Groep : _____

- 1 Sinds wanneer vertoont het kind opvallend gedrag?
  - laatste weken
  - laatste maanden
  - dit schooljaar
  - sinds .....
- 2 Het opvallende gedrag bestaat uit (meer dan één antwoord mogelijk)
  - (zeer) meegaand gedrag
  - gebrek aan vertrouwen in anderen
  - ouwelijk, zorgend gedrag
  - verzet, passief
  - verzet, actief
  - agressief
  - angstig
  - druk
  - negatief zelfbeeld
  - angst voor lichamelijk contact
  - seksueel uitdagend gedrag
  - gespannen
  - faalangstig
  - anders, namelijk .....
- 3 Hoe is de verhouding tot de medeleerlingen? (meer dan één antwoord mogelijk)
  - prettig
  - geen aansluiting
  - bang
  - plagerig
  - agressief naar jongere kinderen
  - bezig
  - wordt gepest
  - pest andere kinderen
  - anders, namelijk .....
- 4 Hoe is de uiterlijke verzorging van het kind, zoals kleding en dergelijke?
  - over het algemeen verzorgd
  - over het algemeen onverzorgd
  - sterk wisselend
  - anders, namelijk .....
- 5 Welke kenmerken van lichamelijke mishandeling zijn waarneembaar?
  - blauwe plekken
  - krab-, bijt- of brandwonden
  - striemen
  - littekens.
  - botbreuken
- 6 Hoe is de verhouding tot vrouwelijke leerkrachten?

---

7 Hoe is de verhouding tot mannelijke leerkrachten?

---

8 Hoe is het contact tussen de school en de ouders?

---

9 Zijn er bijzonderheden over het gezin te melden? Indien mogelijk ook de bron vermelden.

---

10 Wat zijn volgens u de problemen?

---

11 Is er de laatste tijd iets in het gedrag of in de situatie van het kind veranderd?

---

12 Wat is er bij u bekend over eventuele broertjes en zusjes?

---

13 Wat zijn de schoolresultaten?

Bijlage 4: Checklist

Invulformulier voor het verhelderen van vragen, twijfels en zorgen rond de ontwikkeling of het gedrag van een kind

Ingevuld op / in de periode :
Ingevuld door :

A. Algemene gegevens over het kind

Naam : jongen / meisje
Leeftijd : ...jaar en ...maanden
Groep :
Een-ouder-/ twee-oudergezin :
Aantal broertjes/ zusjes : leeftijd:
Informatie bij aanmelding :

Gegevens over de ontwikkeling:

- Motorische ontwikkeling:
- Verstandelijke ontwikkeling:
- Sociaal/ emotionele ontwikkeling:

B. Algemene gegevens over de basisschool

Grootte van de groep waarin het kind zit:
Hoeveel personen begeleiden deze groep:
Zijn dit leerkrachten, stagiaires, vrijwilligers of anders?

C. Algemene gegevens met betrekking tot het gedrag in de basisschool

1. Hoe verliep de gewenningsperiode?
2. Contact met de leerkracht, stagiaires, vrijwilligers of anders:
3. Contact met andere kinderen:
4. Welke positie neemt het kind aan in de groep?
5. Hoe verloopt het halen/ brengen?
6. Denk je/ weet je of het kind het naar zijn/ haar zin heeft?
7. Waarmee speelt het kind graag? Wat doet hij/ zij graag?

D. Specifieke gegevens met betrekking tot het opvallende gedrag op de basisschool

1. Welk opvallend gedrag neem je waar?
Beschrijving van dit gedrag:
2. Hoelang doet dit gedrag zich al voor?
3. Weet je een concrete aanleiding die eraan vooraf ging?
  - Binnen de basisschool?
  - In de thuissituatie?
4. Hoe vaak komt het gedrag voor?
  - Elke keer dat het kind aanwezig is
  - Meerdere keren op een dag, namelijk ca. ...keer.
  - Af en toe
  - Anders, namelijk.....(aankruisen/ invullen wat van toepassing is)
5. Op welke momenten en/ of in welke situaties komt het gedrag voor?

6. Hoe heb je tot nu toe gereageerd op het opvallende gedrag?

Wat was het effect?

E. Medische signalen

1. Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)
2. Verzorgingsproblemen (specifiek voor verwaarlozing)

F. Gegevens over de woon-/ thuissituatie

1. Herkennen de ouders het hiervoor beschreven gedrag van hun kind?
2. Vertoont het kind dit gedrag thuis ook?
Zo ja, hoe vaak?
3. Vertoont het kind dit gedrag ook in andere situaties?
Zo ja, welke?
4. Hoe gaan de ouders thuis om met dit gedrag?
5. Wat is het effect van de manier waarop ouders met het gedrag omgaan?
6. Hoe is de relatie van het kind met:
Vader?

Moeder?

Broertje(s)?

Zusje(s)?
7. Hoe is het contact van de basisschool met de ouder en andersom?

G. Factoren kind, ouders, basisschool

Zet de factoren op een rijtje, die van invloed kunnen zijn op het gedrag vanuit:

- het kind:
- het gezin / de omgeving:
- de basisschool

H. Vervolg

Welke stappen zou je op basis van bovengenoemde factoren kunnen nemen?

Toelichting bij het invulformulier

A. Algemene gegevens over het kind

Informatie bij aanmelding, bijv.:

- gezondheid
- bijzonderheden in de woon- of thuissituatie
- achtergrond en verwijzende instantie in geval van sociale en medische indicatie

Gegevens over de ontwikkeling:

- zie ontwikkelingsschema van het jonge kind

B. Algemene gegevens van de basisschool

C. Algemene gegevens met betrekking tot het gedrag op de basisschool

Contact met de leerkracht

- Neemt het kind zelf initiatief tot contact?
- Gaat het in op het aangeboden contact?
- Klikt het met ene leerkracht beter dan met de andere; is het duidelijk waarom?
- Aard van het contact; lichamelijk contact: verbaal contact, oogcontact.
- Veel/weinig contact.

Contact met andere kinderen

- Speelt het kind alleen/met anderen/naast anderen?
- Weerbaarheid
- Rekening houden met anderen
- Manier van contact leggen (lichamelijk, verbaal, oogcontact, via materiaal)
- Verloop van het contact (reactie ander kind)

Positie

- Leiderstype of volger
- Mate van acceptatie door anderen, populariteit.

D. Specifieke gegevens met betrekking tot het opvallende gedrag op de basisschool

Weet je een concrete aanleiding die eraan vooraf ging?

- basisschool bijv. nieuwe leerkracht ziekte van de vaste leerkracht, nieuw kind, veranderingen in de samenstellingen van de groep, nieuwe ruimte, verandering van sfeer in de groep?
- Thuis: ziekte van één de ouders, nieuw broertje/zusje, verhuizing, scheiding, problemen rond werk, geld, huisvesting?

Op welke momenten treedt het gedrag op?

(momenten van ochtend/middag)

- Bij wegbrengen door vader/moeder
- Bij het vrije spel
- Bij de kring
- Bij de gerichte activiteiten
- Bij het ophalen door vader/moeder

In welke situaties komt het gedrag voor?

(situaties in de groep)

- Bij het buiten spelen
- Bij het binnen spelen
- Bij het spelen met één kind
- Bij het spelen met meerdere kinderen
- Bij het spelen met een bepaald kind/bepaalde kinderen

- Bij het spelen met bepaald spelmateriaal
- Bij onrust in de groep
- Bij agressie in de groep
- Bij wisseling van leerkracht

Hoe reageer je als leerkracht op het opvallend gedrag?

- Afremmend, stimulerend, bestraffend etc.
- Zijn er verschillen tussen de verschillende leerkrachten?

E. Medische signalen

1. Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)
  - blauwe plekken;
  - krab-, bijt- of brandwonden;
  - botbreuken;
  - littekens.
  - striemen
2. Verzorgingsproblemen (specifiek voor verwaarlozing)
  - slechte hygiëne;
  - onvoldoende kleding;
  - onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg;
  - veel ongevallen door onvoldoende toezicht;
  - herhaalde ziekenhuisopnamen;
  - recidiverende ziekten door onvoldoende zorg;
  - traag herstel door onvoldoende zorg.

F. Gegevens over de woon-/ thuissituatie

6. Antwoorden op de vragen over de thuissituatie kunnen doorgaans verkregen worden:
  - Tijdens de contacten met de ouders bij het wegbrengen/ophalen
  - Via huisbezoek
7. Contact leerkracht - ouders
Aard van het contact in het algemeen en met betrekking tot de vragen/zorgen rond het kind: persoonlijk/formeel, gelijkwaardig/ongelijkwaardig, vertrouwd/afstandelijk, open/met reserve.

Als het gezien de omstandigheden of de verhouding leiding-ouders (nog) niet mogelijk is om tussendoor de ouders over de thuissituatie vragen te stellen, kan er voor gekozen worden om in een later stadium dit onderdeel van het invulformulier in te vullen, bijvoorbeeld tijdens een apart gesprek met ouders (de volgende stap in het stappenschema).

G. Factoren kind, ouders, basisschool

Het kind heeft invloed op de omgeving.
De omgeving heeft invloed op het kind.

Kind

- Achtergrondkenmerken (leeftijd, geslacht, eigen/pleeg-/adoptiekind, plaats in gezin)
- Temperament (regelmaat biologische ritmen, stemming, wijze van reageren op nieuwe ervaringen en prikkels, vermogen zich aan te passen, mate van aandacht en afleidbaarheid)
- Erfelijke aanleg
- Biologische factoren (invloeden voor, tijdens en na de geboorte zoals medicijngebruik tijdens zwangerschap, vroeggeboorte, ziektes, handicaps)
- Intelligentie

- Ontwikkelingsfase

Ouders

- Gezondheid, welbevinden
- Karakter/temperament
- Eigen (opvoedings-) geschiedenis
- Kennis over de ontwikkeling van het kind
- Opvattingen over ouderschap (samenhangend met cultuur, milieu, opleidingsniveau)
- Opvoedingsgedrag (verzorging, emotionele ondersteuning, grenzen en regels stellen, uitleg geven)
- Verwachtingen t.a.v. het kind
- Beleving ouderschap (mate van tevredenheid met de situatie, gevoel of je een goede ouder bent)

Gezin

- Gezinsomvang en –samenstelling
- Gezinsklimaat/structuur (open/gesloten)
- Kwaliteit partnerrelatie
- SES (sociaal economische status)
- Woonruimte
- Woonomgeving
- Speelmogelijkheden
- Sociaal netwerk kind en ouders
- Ingrijpende gebeurtenissen (verhuizing, sterfgeval, nieuw broertje/zusje, zieke ouder)

Basisschool

- Ruimte (qua oppervlak, indeling, veilige hoekjes, akoestiek, temperatuur, hygiëne)
- Materiaal (hoeveelheid, variatie, wijze van aanbieden, bereikbaarheid, degelijkheid, veiligheid)
- Leiding:
- Aantal leerkrachten en helpers in verhouding tot groepsgrootte/groepssamenstelling
- Deskundigheid (opleiding, ervaring)
- Samenwerking en taakverdeling
- Eigen (opvoedings-)geschiedenis
- Opvattingen over (groeps-)opvoeding
- Opvoedingsgedrag (verzorging, emotionele ondersteuning, grenzen en regels stellen, uitleg geven)
- Samenstelling van de groep (groeps grootte, veel opvallende kinderen, sfeer in de groep, kenmerken individuele kinderen, wisselingen)
- Beleid naar ouders (mate van openheid naar ouders, respect voor de ouders, afstemming met ouders wat betreft aanpak kind)
- Bestuur
- Financiële middelen

H. Vervolg

Aan de hand van de gegevens en factoren, die hierboven beschreven zijn, en het overleg met collega's/ouders is het belangrijk te bepalen wat op korte en eventueel langere termijn

gedaan wordt en met welk doel. De mogelijkheden voor handelen staan in het stappenschema.

Punt G. kan na afloop van een gesprek met ouders worden ingevuld. Ook kan ervoor gekozen worden om dit onderdeel samen met de ouders in te vullen.

Voorbeelden:

Als verdere observatie zinvol is, kan bij 'vervolg' beschreven worden wat geobserveerd gaat worden, met welk doel, wie het doet, en op welke manier.

Ligt het knelpunt voornamelijk in de instelling, bijvoorbeeld in de regels van de groep, dan kan bij 'vervolg' beschreven worden welke regels (tijdelijk) worden aangepast.

Bijlage 5: Aandachtspunten voor een gesprek met een kind

Bij een vermoeden van kindermishandeling kan de leerkracht met het kind praten om na te gaan of haar zorgen terecht zijn. Het kan ook voorkomen dat een kind zelf de leerkracht in vertrouwen neemt.

Leerkrachten zien vaak erg op tegen dergelijke gesprekken omdat ze het moeilijk vinden hun houding te bepalen tegenover het kind. Het oefenen van gespreksvaardigheden kan meer zelfvertrouwen geven bij het voeren van dit soort gesprekken. Daarom is het belangrijk dat leerkrachten zich bewust zijn van een aantal voorwaarden die bij het voeren van een gesprek met een mishandeld kind van belang zijn.

In de eerste plaats kan een leerkracht beter niet op voorhand geheimhouding toezeggen aan een kind. Veel kinderen willen in eerste instantie alleen iets vertellen als er beloofd wordt om het tegen niemand anders te zeggen. Als deze belofte gegeven wordt, komt de leerkracht voor een groot dilemma te staan als het kind vertelt dat het mishandeld wordt: zij moet dan of het vertrouwen van het kind schenden of medeplichtig worden aan het in stand houden van een schadelijke situatie. De leerkracht die een kind geheimhouding belooft uit angst dat het kind anders blijft zwijgen, moet zich wel bewust zijn van de consequenties van deze belofte.

Als een leerkracht geen geheimhouding wil toezeggen kan zij het kind wel beloven dat zij geen stappen zal ondernemen zonder dit van tevoren aan het kind te vertellen.

Een tweede belangrijk punt is dat de leerkracht zich bewust moet zijn van de sterke loyaliteits-gevoelens van een kind ten opzichte van zijn ouders. Val nooit de ouders af tegenover het kind, al hebben ze nog zulke afschuwelijke dingen gedaan. Het kind zal geen vertrouwen meer hebben in iemand die zijn ouders veroordeelt.

Voorwaarden voor een goed contact tijdens een gesprek met een kind

1 Echtheid

Dit betekent dat de leerkracht zichzelf is in de relatie met het kind. Zij doet zich niet anders voor. Dit betekent niet dat de leerkracht elke emotie die zij ervaart eruit gooit. Het betekent wel dat zij zich bewust is van haar eigen gevoelens en die niet ontkent of tracht te verdringen. Er moet overeenstemming zijn tussen dat wat zij ervaart en voelt en dat wat zij zegt en doet.

Een professionele houding vereist oprechte belangstelling, een sfeer van veiligheid en het vermogen een goede ontvanger te zijn, dat wil zeggen op kunnen merken wat de gevoelens van het kind zijn en daarbij aan kunnen sluiten.

Een dergelijke houding vormt een basis voor vertrouwen. Kinderen voelen heel goed aan wanneer iemand echt is of doet alsof.

2 Empathie

Empathie is het vermogen van de leerkracht zich in te leven in de gevoelens van het kind. Empathie is het begrijpen van de ervaringen en gevoelens van het kind in hun betekenis voor dat kind.

Het is belangrijk dat de leerkracht de gevoelens van het kind niet slechts aanhoort maar door woorden of op een niet verbale wijze aangeeft de beleving van het kind van binnen uit te verstaan.

3 Acceptatie

Acceptatie houdt in dat de leerkracht het kind accepteert zoals hij is. Het wil niet zeggen dat de leerkracht het eens moet zijn met de gedachten of gevoelens van het kind, maar wel dat zij deze accepteert zonder verder te veroordelen.

Tijdens het gesprek met een kind is het ook van belang dat een leerkracht in staat is om actief te luisteren. Actief luisteren betekent luisteren naar zowel de verbale als de non-verbale boodschappen van het kind. Het betekent ook 'tussen de regels door' luisteren naar de boodschappen die doorklinken in de stembuiging van het kind, aarzeling, stiltes etc. Actief luisteren houdt in dat de leerkracht zich voortdurend afvraagt "Welke boodschap wil dit kind overbrengen? Wat zegt hij over zijn ervaringen, gedragingen, gevoelens?" Door actief te luisteren kan het de leerkracht duidelijk worden wat er aan de hand is met het kind en kan zij zicht krijgen op de emoties die het kind daarbij ervaart. De leerkracht moet hierbij proberen om de gevoelens van het kind met eigen woorden samen te vatten. Bij deze manier van luisteren krijgt de leerkracht niet alleen de meeste informatie maar geeft zij het kind ook het gevoel serieus genomen en geaccepteerd te worden. Bovendien kan de leerkracht bij actief luisteren controleren of zij het kind goed heeft begrepen en zijn emoties goed heeft aangevoeld.

Enkele ezelsbruggetjes bij het actief luisteren

- "Je bedoelt...?"
- "Je probeert me duidelijk te maken dat....?"
- "Je voelt je...?"
- "Je hebt het gevoel dat...?"
- "Je zou het liefst willen dat...?"
- "Je hebt de indruk dat...?"

Algemene regels bij actief luisteren

- Begin met "Je..."
- Gebruik een vragende toon.

Kijk uit voor communicatiestops. Dat zijn opmerkingen, reacties etc. die werkelijke communicatie in de weg staan. Vaak worden ze onbewust gebruikt, bijvoorbeeld als iemand bang is om iets onaangenaams te horen of als het gesprek een wending dreigt te nemen die als emotioneel bedreigend wordt ervaren.

Communicatiestops zijn:

- veroordelen;
- ridiculiseren;
- preken;
- afleiden;
- met het verhaal op de loop gaan;
- waarschuwen;
- sussen/geruststellen;
- niet serieus nemen;
- vragen stellen (die niet van belang zijn);
- bevelen;
- beredeneren;
- oplossingen aandragen.

De meeste mensen hebben één of meer favoriete 'stops'. Het is van belang om u bewust te worden welke van deze stops u geneigd bent om te gebruiken omdat het een werkelijk gesprek in de weg kan staan.

De volgende punten zijn van belang om tijdens het gesprek met het kind, dat vertelt over een

mishandelingsituatie voor ogen te houden.

- Geloof het kind en trek diens verhaal niet in twijfel. Onderschat of bagatelliseer de ernst van de situatie niet;
- spreek waardering uit voor het feit dat het kind de moed heeft om z'n verhaal te vertellen;
- haast het gesprek niet, laat het kind in eigen tempo vertellen;
- stel geen waarom-vragen (het kind snapt immers zelf ook niet waarom hem dit overkomt);
- stel geen suggestieve vragen. Laat het kind zoveel mogelijk zelf benoemen wat er gebeurd is;
- pas u aan bij het woordgebruik van het kind. Vraag om verduidelijking als u het niet goed begrijpt;
- vertel het kind dat het niet zijn schuld is dat dit is gebeurd en evenmin zijn verantwoordelijkheid;
- vertel het kind dat het niet de enige is die zoiets overkomt en dat hulp mogelijk is;
- dring niet aan als het kind uw vragen ontwijkt maar houdt de deur voor het contact wel open.

Bijlage 6: Houding van de leerkracht

Houding van de leerkracht naar de betrokken leerling

- Luister rustig naar wat het kind te zeggen heeft;
- neem het kind serieus, trek zijn/haar verhaal niet in twijfel;
- geef geen overhaaste reactie;
- beloof geen absolute geheimhouding, maar beloof wel dat u niets buiten medeweten van het kind om zult doen;
- steun het kind in het feit dat het zijn/haar geheim verteld heeft;
- zeg dat u wilt helpen; u hoeft niet onmiddellijk te weten wat er gebeuren moet;
- wees duidelijk en consequent;
- versterk het zelfvertrouwen van het kind door het aandacht en vertrouwen te geven en het te prijzen
- voor positief gedrag en werk;
- bied het kind mogelijkheden zich te blijven uiten: door te praten, te tekenen of te schrijven;
- voorkom een te grote uitzonderingspositie voor het kind;
- ga na of de situatie op school veilig is;
- handhaaf de gang van zaken in de klas; daarmee biedt u het kind stabiliteit;
- het kind kan buitensporig gedrag vertonen; wees daarop bedacht en stel ook grenzen;
- overleg met derden als u daaraan behoefte heeft.

Aandachtspunten

- Het contact van de leerkracht met de ouders zal zich voornamelijk blijven richten op het functioneren van de leerling op school;
- wees zorgvuldig met de privacy van kind en ouders;
- indien het kind van school verandert, geef dit dan door aan het AMK;
- het belangrijkste is dat het kind zich door u gesteund voelt en het vertrouwen heeft dat er een manier is om te zorgen dat de mishandeling ophoudt.

Bijlage 7: Aandachtspunten voor een gesprek met ouders

Het doel van een gesprek is om de zorgen over datgene wat u heeft waargenomen bij het kind, aan gedrag of concrete lichamelijke verschijnselen, met de ouders te delen.

Houd de volgende uitgangspunten in de gaten

- Bespreek wat u waarneemt bij het kind, bespreek niet uw vermoedens.
- Ga er van uit dat ouders het beste voor hun kinderen willen en dat is ook wat u wilt: daar zit jullie gemeenschappelijke noemer.

U hoeft geen schuldvraag aan de orde te stellen; u doet een beroep op de zorg van ouders voor hun kind. Omdat de ouders hun kind een aantal dagen per week aan u toevertrouwen, bent u een belangrijk persoon voor het kind en de ouders. Het is dus logisch om de zorgen over het kind te delen. Dit delen van zorgen is een proces en vraagt om een procesmatige aanpak.

Fases in een procesmatige aanpak

1 *Afwegingen vóór het gesprek*

- Voert u het gesprek met de ouder(s) alleen of samen met een vertrouwenspersoon/directielid?
- Nodigt u beide ouders expliciet samen uit, legt u deze keuze voor aan één ouder, of laat u dit aan de ouders over?

2 *Spreek de zorg om het kind uit*

Ik heb uw kind nu (aantal) keer/maanden gezien/in de groep. Ik maak me zorgen om een aantal dingen die ik graag met u wil bespreken. Is dit goed?

3 *Bespreek één voor één de signalen aan de hand van onderstaande punten*

- Beschrijf het signaal in concrete lichamelijke verschijnselen of waarneembaar gedrag: 'Het is mij opgevallen dat uw kind vaak blauwe plekken heeft op zijn armen en in zijn nek; uw kind speelt in de poppenhoek vaak seksuele handelingen na met de poppen en hij/zij doet dit als volgt...' En dan vult u concrete waarnemingen in.
- Vraag of dit signaal herkend wordt: 'is u dit wel eens opgevallen? Gebeurt dit thuis ook wel eens? Hoe lang is dit al zo? In welke situaties gebeurt dit?'
- Vraag of ouders een idee hebben waar dit vandaan komt: "Heeft u enig idee waar dit vandaan komt? Wat vindt u ervan?"
- Spreek (indien nodig) uw zorg uit over dit signaal: "Ik maak me er toch zorgen over dat uw kind dit doet/heeft."

4 *Ouders delen de zorg*

5 *Ouders nemen de zorg over*

Aandachtspunten

- Gebruik niet het woord signaal, maar beschrijf concrete lichamelijke verschijnselen of waarneembaar gedrag.
- Leg de nadruk op het delen van zorg, niet op het beschuldigen/verdenken van ouders.

Zorgen delen

U kunt zorgen niet delen met ouders, wanneer het niet de zorgen van beide partijen zijn. Het kan geruime tijd in beslag nemen om zover te komen. Wanneer ouders datgene wat u heeft waargenomen absoluut (nog) niet kunnen waarnemen, is het van het grootste belang om bij dit onderdeel stil te blijven staan en niet de volgende fase van het gesprek in te gaan.

U kunt ouders in zo'n geval bijvoorbeeld vragen om het kind eens een tijdje te observeren en op te letten of ze dan toch het gedrag waarnemen dat u als leerkracht genoemd heeft. In een volgende afspraak kunt u het er dan weer over hebben. Een andere mogelijkheid is te vragen of de ouder(s) een ochtendje in de groep wil(len) komen kijken. U kunt dan meteen aanwijzen welk gedrag u bedoelt. Neem hier de tijd voor.

Want zolang ouders de signalen die u met ze besproken heeft niet waarnemen, is delen van de zorg niet aan de orde.

Emoties

In deze fase kunnen emoties een grote rol spelen. Ouders kunnen bijvoorbeeld boos worden, zich tekort voelen schieten en zich hier schuldig over voelen of zich schamen over het door u beschreven gedrag van hun kind. Bijvoorbeeld wanneer u masturbatiegedrag in de klas of seksueel gedrag in de poppenhoek heeft beschreven.

Ouders kunnen door hun emoties op heel verschillende manieren reageren. Daarom is het altijd verstandig om expliciet naar de reactie van de ouders te vragen. Bijvoorbeeld: "Ik zie dat ik u ermee overrompel. Ik kan me voorstellen dat het moeilijk voor u is dat ik hier mee kom. Hoe ligt dit voor u?"

Ouders kunnen ook boos worden. Een manier om met boosheid of agressie om te gaan, is onder woorden te brengen wat u waarneemt en uw eigen angst hiervoor (uzelf klein maken). "Ik zie dat u boos bent en ik vind dat moeilijk, het maakt mij onzeker."

Wanneer u als leerkracht persoonlijk geraakt bent door wat u gezien of gehoord heeft van het kind is het goed dit onder woorden te brengen. Zolang de emoties de overhand hebben, is er geen gelegenheid om de ouders concrete, zakelijke informatie te geven. Laat staan naar een volgende stap te gaan. Pas wanneer de emoties een plaats hebben gekregen, is er gelegenheid om de ouders concrete, zakelijke informatie te geven.

Verduidelijking vragen

Bij iedere fase is het van belang te vragen wat de ouders ervan vinden en of zij het genoemde herkennen. Vraag ook door als iets niet helemaal duidelijk is. "Wat bedoelt u daar precies mee? Begrijp ik goed dat u zegt dat..."

Er kunnen dus meerdere gesprekken nodig zijn voordat u als leerkracht op één lijn zit met de ouders wat betreft het waarnemen van de door u gesignaleerde verschijnselen en gedragingen van hun kind.

Het delen van de zorg en het overnemen van de zorg zijn dan de volgende stappen die ouders moeten maken. Het is van groot belang om dat wat u heeft waargenomen, ook dan nog over langere tijd te volgen en bij te houden in een logboek. Hierin kunt u ook de afspraken met de ouders bijhouden. De praktijk leert dat wanneer u deze fase eenmaal bereikt heeft, ouders een belangrijke steun zijn in het verder zoeken naar een mogelijke oorzaak van het zorgwekkende gedrag van hun kind. Ouders kunnen dan meestal heel goed meedenken over de verdere hulp die zij denken nodig te hebben.